

SFÂNTUL
IOAN GURĂ DE AUR

COMENTARIU LA
FAPTELE APOSTOLILOR

vol. II

Traducere din limba greacă veche și note de
MONAHIA PARASCHEVA ENACHE

Ediție îngrijită și introducere de
DRAGOȘ MÎRȘANU

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfintitului

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2024

CUPRINS

Introducere (Dragoș Mîrșanu)7

Sfântul Ioan Gură de Aur
COMENTARIU LA FAPTELE APOSTOLILOR
(Omiliile XXVIII-LV)

Omilia XXVIII	17
Omilia XXIX	24
Omilia XXX	37
Omilia XXXI	49
Omilia XXXII	60
Omilia XXXIII	68
Omilia XXXIV	79
Omilia XXXV	92
Omilia XXXVI	101
Omilia XXXVII	110
Omilia XXXVIII	120
Omilia XXXIX	134
Omilia XL	145
Omilia XLI	156
Omilia XLII	170
Omilia XLIII	182
Omilia XLIV	190
Omilia XLV	201
Omilia XLVI	213
Omilia XLVII	222
Omilia XLVIII	231

Omilia XLIX	240
Omilia L	249
Omilia LI	260
Omilia LII	272
Omilia LIII	285
Omilia LIV	295
Omilia LV	304
<i>Indice de referințe scripturistice</i>	313

Introducere

Multora nici măcar nu le este cunoscut faptul că există această carte, nici cel ce a scris-o și a alcătuit-o. De aceea am judecat să-mi dau silința mai ales pentru ea, ca să-i învăț pe cei necunoscători și ca să nu fie uitată și ascunsă o asemenea comoară (*Hom. in Ac. 1, 1*; trad. Carp, 15).

Afirmația cu care se deschide seria celor cincizeci și cinci de omilii la Faptele Apostolilor ținute de Sfântul Ioan Gură de Aur în Constantinopolul anului 400 – și anume că această carte biblică era atunci necunoscută multora, care nici măcar nu-i cunoșteau autorul –, poate, pe bună dreptate, să ne surprindă. În plus, atunci când observăm că aceeași idee apare și în deschiderea seriei de patru omilii despre începutul cărții Faptelor susținute în Antiohia cu paisprezece ani înainte, în 387, înțelegem că observația hrisostomică nu e nici întâmplătoare, nici, probabil, metaforică.

Reflectă aceasta, ne putem întreba, un context real în care scrierea Faptele Apostolilor – la secole după alcătuire și în ciuda unei receptări teologice indubitabile – să fi fost într-atât de mult trecută cu vederea, cel puțin de publicul general cultivat, chiar dacă nu și de „specialiștii” teologiei creștine¹? Să fi existat eventual o percepție populară că aceasta purta o autoritate „inferioară” în raport cu scrierile neotestamentare de prim rang, precum Evangheliile și Epistolele? Cu toate acestea, știm că această scriere a fost acceptată încă de timpuriu, cel puțin din secolul al II-lea, ca operă a Evanghelistului Luca și că a fost primită ca parte a canonului Noului Testament, chiar dacă includerea la

¹ Vezi despre aceasta K.A. Squittier, „Acts of the Apostles: an Unknown Book?”, *Byzantinische Forschungen*, 20, 1994, pp. 19-44. Bogat documentat și de aceea util, studiul prezintă și unele judecăți pripite, rezultate dintr-un efort de contextualizare istorico-teologică deficitar.

final, sau în compania unor texte de canonicitate incertă, în diverse liste canonice din secolul al IV-lea, ar putea susține o astfel de percepție². Poate că, mai curând, ar trebui să înțelegem afirmația Sfântului Ioan în contextul expunerii limitate a credincioșilor la textul Faptelor – care era rareori inclus în lecturile din cadrul slujbelor bisericești –, ca și al relativei absențe a temelor majore – exceptând, desigur, Cincizecimea sau martiriul Sfântului Ștefan – care să constituie subiect de predică ocazională³.

Contextul ne invită să ne reamintim ce reprezintă, ce conține și ce mesaj transmite cartea Faptele Apostolilor, a cincea din Canonul neotestamentar actual. Având același autor ca și Evanghelia numită „după Luca”, scrierea continuă povestirea exact de unde Evanghelia se oprește și de aceea poate fi considerată a doua parte a unei lucrări unitare: Luca-Fapte. Dacă, din perspectivă teologică, cartea Faptelor descrie istoria mântuirii datorite de Dumnezeu lui Israel întregii umanități prin Duhul Sfânt și ca urmare a jertfei Unicului Său Fiu (Fapte 16, 6-7), totodată, din perspectivă istorică, ea vestește și descrie formarea Bisericii, punând accent pe mărturisirea lui Hristos în fața iudeilor și chemarea acestora la credința în El (Fapte 2, 5-11; 3, 11-26; 16, 13-16; 17, 1-3; 18, 4; 28-17-23) și pe misiunea crucială ulterioară, iradiind din ce în ce mai departe de Ierusalim, la neamurile din Samaria, Asia, Grecia și Occident⁴.

Revenind la preocuparea din primele secole creștine pentru textul Faptelor, trebuie să remarcăm că literatura patristică relevantă a fost studiată de cercetătorii moderni, însă rezultatele s-au dovedit dezamăgitoare: de la treizeci și șapte din cei patruzeci de autori care au interpretat, fie și în trecere, această carte biblică, nu se păstrează decât fragmente din comentarii

² *Ibid.*, pp. 34-36.

³ *Ibid.*, pp. 39-40.

⁴ Pentru o utilă radiografie a studiilor moderne privind Faptele Apostolilor, vezi W.W. Gasque, „A Fruitful Field: Recent Study of the Acts of the Apostles”, *Interpretation*, 42, 1988, pp. 117-131; pentru un tablou istoric vast și convingător, vezi James D.G. Dunn, *Beginning from Jerusalem*, Christianity in the Making, vol. 2, Eerdmans, Grand Rapids, 2009.

Omilia XXXIII

(Fapte 15, 13-33)

Și după ce au tăcut ei, a răspuns Iacov, zicând: Bărbați frați, ascultați-mă! Simeon a istorisit cum de la început a avut grijă Dumnezeu să ia dintre neamuri un popor pentru numele Său. Și cu acestea se potrivesc cuvintele prorocilor.¹

1. Acesta era episcop al Bisericii din Ierusalim, de aceea, și zice ulterior acel: „Din gura a doi sau trei martori să se satornicească tot cuvântul”², care se împlinește aici. Dar vezi și înțelepciunea acestuia, cum își întărește cuvântul din vechii proroci și cei mai noi. Căci nu a avut să arate spre dovedire vreo faptă precum Petru și Pavel. Și bine iconomisește să se facă acestea prin Petru și Pavel care nu aveau să rămână în Ierusalim, astfel încât el, care-i învăța pe ei, să nu-și ia asupra sa responsabilitatea, dar nici să se rupă de părerea lor. Și ce zice? *Bărbați frați, ascultați-mă. Simeon a istorisit.* Unii spun că acest Simeon este cel menționat de Luca, alții spun că ar fi altul, omonim cu acesta. Dar fie că este unul, fie că este altul, nu trebuie să ne preocupe, ci numai să ne mulțumim cu cele istorisite. *Bărbați frați, zice.* Multă este blândețea bărbatului și această vorbire a lui în public este mai desăvârșită, fiindcă și pune capăt discuțiilor. *Cum de la început a avut grijă Dumnezeu să ia dintre neamuri un popor pentru numele Său. Și cu acestea se potrivesc cuvintele prorocilor.* Fiindcă era clar că Iacov de la timp nu avea credibilitate, pentru că nu era în vârstă, adaugă și vechea prorocie, zicând: Precum este scris. „După acestea, Mă voi întoarce și voi restabili cortul lui David cel căzut și cele surpate ale lui le voi ridica din nou și îl voi îndrepta pe el ca să-L caute ceilalți oameni pe Domnul și toate neamurile peste care s-a chemat numele Lui asupra

¹ Fapte 15, 13-15.

² Deut. 19, 15; Mt. 18, 16.

lor, zice Domnul, Cel ce a făcut toate acestea.”³ Ce oare? A fost ridicat Ierusalimul? Și nu mai degrabă a fost surpat? Dar acestea nu sunt spuse despre ei. Atunci despre care ridicare vorbește? De cea de după Babilon.

*Lui Dumnezeu cunoscute din veac Îi sunt toate faptele Lui*⁴. Apoi dă credibilitate cuvântului, cum că nu este nimic nou, ci toate acestea au fost mai dinainte închipuite, de la început. Și iarăși declară prin vrednicia lui [de episcop]: *De aceea, eu socotesc să nu tulburăm pe cei ce din neamuri se întorc la Dumnezeu, ci să le scriem să se ferească de întinările idolilor, și de desfrâu, și de animale sugrumate, și de sânge. Căci Moise are din timpuri vechi prin toate cetățile propovăduitorii săi, fiind citit în sinagogi în fiecare sâmbătă*⁵. Fiindcă cei din neamuri nu erau ascultători ai Legii, pe bună dreptate poruncește acestea din Lege, ca să nu pară că invalidează Legea. Și vezi cum nu-i lasă pe ei să asculte acestea din Lege, ci de la el însuși, zicând: *Eu socotesc*, adică de la mine însumi, iar nu de la Lege auzind. Apoi dogma devine comună.

*Atunci apostolii și preoții, cu toată Biserica, au hotărât să aleagă bărbați dintre ei și să-i trimită la Antiohia, cu Pavel și cu Barnaba: pe Iuda, cel numit Barsaba, și pe Sila, bărbați cu vază între frați, scriind prin mâinile lor acestea*⁶. Vezi-i pe ei că nu se limitează numai la a legiui acestea. Ci ca dogma să devină vrednică de crezare, trimite bărbați de la ei, pentru ca cei din jurul lui Pavel să nu aibă nici o bănuială. Și vezi cum scriu scrisori învinuindu-i pe aceia oarecum cu asprime: *Apostolii, și preoții, și frații fraților dintre neamuri care sunt în Antiohia, și în Siria, și în Cilicia, salutare! Deoarece am auzit că unii dintre noi, fără să fi avut porunca noastră, venind, v-au tulburat cu vorbele lor și au răvășit sufletele voastre, zicând că trebuie să vă tăiați împrejur și să păziți legea*⁷. Era de ajuns această condamnare a îndrăznelii aceluia, vrednică de blândețea apostolilor care nu au spus nimic mai mult. *Noi am hotărât, adunați într-un gând, ca să trimitem la voi bărbați aleși cu iubiri*

³ Am. 9, 11-12.

⁴ Fapte 15, 18.

⁵ Fapte 15, 19-21.

⁶ Fapte 15, 22.

⁷ Fapte 15, 23-24.

noștri Pavel și Barnaba, bărbați care și-au pus sufletele lor pentru numele Domnului nostru Iisus Hristos⁸. Ca să arate că nu poruncesc tiranic, ci că aceasta este părerea tuturor și că au deliberat după multă cercetare. Alegând, zice, bărbați dintre noi. Apoi, ca să nu se creadă că este vreo vină la Pavel și Barnaba, vezi ce laude le aduce: Oameni care și-au pus sufletele lor pentru numele Domnului nostru Iisus Hristos. De aceea i-am trimis pe Iuda și pe Sila, care vă vor vesti și ei, cu cuvântul, aceleași lucruri. Căci părutu-s-a Duhului Sfânt și nouă (prin urmare nu este o hotărâre omenească dacă I s-au părut Duhului acestea) să nu vi se pună nici o povară în plus. (Iarăși numește Legea povară, apoi se scuză și pentru acestea.) Afară numai de cele necesare, adică să se fe-rească de cele jertfite idolilor, de animale sugrumate, de desfrâu și de sânge, de care păzindu-vă, bine veți face⁹. Acestea Noul Testament nu le-a poruncit (căci nicidecum Hristos nu a vorbit despre acestea), ci le-au luat din Lege. Și de animale sugrumate, zice. Aici reprimă uciderea.

Deci cei trimiși au coborât în Antiohia și, adunând mulțimea, au predat scrisoarea. Și, citind-o, s-au bucurat pentru mângâiere¹⁰.

Apoi, arătând că și aceia i-au mângâiat, a adăugat: iar Iuda și Sila, fiind și ei proroci, i-au mângâiat pe frați prin multe cuvinte și i-au întărit. Și petrecând un timp, au fost trimiși cu pace de frați la apostoli¹¹. Nu răzvrătiri și lupte. De aceea, și întărindu-i pe ei, s-au dus cu pace. Căci erau dispuși mai cu ceartă împotriva lui Pavel. Și mai departe Pavel învață. Astfel, nu era nici un orgoliu în Biserică, ci multă bună rânduială. Și vezi cum Pavel vorbește cu Petru și nimeni nu se împotrivesc. Iacov rabdă și nu sare în lături. Căci lui i se încredințase conducerea. Nimic nu spune Ioan aici, nimic nici ceilalți Apostoli, ci tac și nu se indignează. Astfel, sufletul lor era curat de orice slavă. Dar să vedem de la început cele spuse.

2. Și după ce au tăcut ei, a răspuns Iacov, zicând: Simeon a istorisit cum de la început a avut grijă Dumnezeu¹². De la început Petru

⁸ Fapte 15, 25-26.

⁹ Fapte 15, 26-29.

¹⁰ Fapte 15, 30-31.

¹¹ Fapte 15, 32-33.

¹² Fapte 15, 13-14.

a vorbit mai puternic, acesta mai blând. Astfel trebuie să facă pururea cel ce se află într-o stăpânire mare, să lase altora cele mai împovărătoare, iar el să vorbească de la cele mai blânde. Bine a zis *Simeon a istorisit*, astfel încât și acela să spună părerea celorlalți. Vezi cum arată că aceasta era veche. *Să ia din neamuri un popor pentru numele Lui*, zice. Nu a zis simplu „a ales”, ci *pentru numele Lui*, adică spre slava Lui. Nu se rușinează să cheme numele Lui asupra alegerii neamurilor și să numească aceasta slavă. Căci aceasta era o și mai mare slavă. Dar aici sugerează ceva mai mare. Ce anume? Că aceștia, zice, sunt mai înaintea tuturor.

*După acestea Mă voi întoarce și voi ridica cortul lui David cel căzut*¹³. Dacă cineva ar privi cu atenție, ar afla acum restabilită împărăția lui David. Fiindcă urmașul lui împărățește acum, cortul lui David stă pretutindeni. Căci ce folos este de clădiri și de cetate, dacă nu sunt cei ce ascultă? Și ce vătămare este din nimicirea cetății, când toți vor să-și dea și sufletele? Astfel încât nu numai că a restabilit-o, ci a făcut-o mai strălucită decât toate. Căci acum este cântată pretutindeni în lume. Acea s-a întâmplat deja. Prin urmare, trebuie să se întâmple și aceasta. Dar zicând, *voi ridica*, adaugă și pricina pentru care o va face, zicând: *Ca să caute restul oamenilor pe Domnul*. Așadar, dacă pentru aceasta a ridicat cetatea, pentru Cel dintre ei, este limpede că pricina rezidirii cetății este chemarea neamurilor. Cine era restul oamenilor? Cei rămași atunci. Dar vezi-L pe El păzind ordinea și arătându-i pe aceștia pe locul al doilea.

*Zice Domnul, Cel ce face toate acestea*¹⁴. Nu zice numai, ci și face. Prin urmare, fapta lui Dumnezeu este chemarea neamurilor. Dar alta era problema, pe care Petru o spunea mai lămurit, că adică, nu trebuie să-i tăiați pe ei împrejur. Așadar, pentru ce spui acestea? Căci nu spuneam aceasta, că nu trebuie să-i primim pe cei care cred, ci că trebuie să-i primim după Lege. Și acest lucru Petru l-a spus bine. Dar fiindcă aceasta îi tulbura mai mult decât orice pe ascultători, îndreaptă și acest lucru. Și vezi, ceea

¹³ Fapte 15, 16.

¹⁴ Fapte 15, 17.

ce trebuia stabilit ca o regulă, și anume, că nu trebuie să păzească Legea, Petru a introdus-o. Dar ceea ce este al nostru, primit oarecând, Petru o spune și insistă asupra aceluși lucru despre care Scriptura nu pomenește nimic, pentru ca, liniștind cugetul lor prin pogorământ, să introducă la momentul potrivit și aceasta.

*De aceea, eu socotesc să nu tulburăm pe cei ce din neamuri se întorc*¹⁵, adică să nu-i îndepărtăm, căci dacă Dumnezeu i-a chemat, și aceste prescripții ale Legii îi îndepărtează, ne aflăm luptând împotriva lui Dumnezeu. Și bine a zis *cei ce din neamuri se întorc*, arătând și iconomia lui Dumnezeu cea de sus cu privire la ei, și credința lor, și râvna lor față de chemare. Dar ce înseamnă *eu socotesc*? În loc de „spun cu autoritate să fie aceasta”.

Ci să le scriem să se ferească, zice, *de întinările idolilor, și de desfrâu, și de animale sugrumate, și de sânge*¹⁶. Căci acestea, deși erau trupești, totuși era absolut necesar să fie păzite, fiindcă lucrau mari rele. Și pentru ca nimeni să nu replice: Pentru ce să nu scriem și iudeilor aceleași lucruri?, Iacov a adăugat, zicând: *Căci Moise are din timpuri vechi prin toate cetățile propovăduitorii săi, fiind citit în sinagogi în fiecare sâmbătă*¹⁷. Vezi cât de mare este pogorământul! Acolo unde nu era nici o vătămare, le-a lăsat lor învățător pe Moise și le-a făcut o favoare, care nu le pune nici o piedică, îngăduind iudeilor să asculte de Moise întru toate, dar pe cei din neamuri ținându-i departe de el. Fiindcă prin cele prin care păreau că îl cinstesc pe el și pe care le impuneau alor lor, prin acestea îndepărtau neamurile de El¹⁸. Dar pentru ce iudeii înșiși nu învățau de la El? Din pricina cerbiciei lor. De aici se arată că nici aceștia nu trebuiau să păzească nimic mai mult. Dar dacă nu le scriem iudeilor, nu o facem ca pentru unii care nu trebuie să păzească nimic mai mult, ci ca pentru unii care dețin deja cele spuse.

¹⁵ Fapte 15, 19.

¹⁶ Fapte 15, 20.

¹⁷ Fapte 15, 21.

¹⁸ Printre altele, e vorba de tăierea împrejur, fiindcă prin aceasta erau îndepărtate neamurile.